

2006 YILINDA CUMHURİYET HÜRRİYET VE ZAMAN GAZETELERİNDE ÇIKAN MAĞDUR VE ŞÜPHELİ KONUMUNDAKİ ÇOCUKLARA İLİŞKİN HABERLER

Neylan ZİYALAR*
Seda SALİHOĞLU**

Öz

Bu çalışmanın hedefi üç farklı gazetenin çocuk haberlerine yer veriş biçimlerini değerlendirerek, olası farklılıkları belirlemek ve söz konusu farklılıkları, çocuğun zarar görebilirliği bakımından incelemektir. Bu amaçla Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde 1 Temmuz 2006 - 31 Aralık 2006 tarihleri arasında yer alan çocuk haberleri incelenmiştir. Önceden yapmış olduğumuz pilot çalışmanın sonuçları doğrultusunda anılan üç gazete seçilmiştir. Pilot çalışma, aynı çocuk haberinde en büyük ifade farkının bu gazeteler arasında olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmanın hedefinin çocuğun zarar görebilirliğini ortaya koymak olması bakımından, aynı haberi zıt üslup ve ifade ile sunan gazeteler seçilmiştir. Bu gazetelerdeki çocuk haberleri içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Anılan süre içinde üç gazetede 1006 çocuk haberinin yayımlandığı tesbit edilmiştir. En önemli bulgulara baktığımızda çocukların en çok adli haberlerde yer aldığı ve çocukların başarısına ilişkin haberlerin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Yasalarla düzenlenmiş olmasına rağmen bazı haberlerde çocuğun kimliği ve fotoğrafı açık, bir kısmında da kısmen açık bir biçimde belirtilmiştir.

Çocukların önemli bir bölümü haberlerde suç mağduru konumunda yer almaktadır. Çoğunluğu üçüncü sayfada yer alan haberlerde suç mağduru ve şüpheli çocukların kimliklerinin sosyal çevreleri tarafından tanınmalarına yol açabilecek şekilde verildiği görülmektedir. Çocukların suç mağduru ya da şüpheli konumunda oldukları haberlerde çocuğun kendisinin ve ailesinin kimliğinin ya da fotoğrafının gerektiği şekilde verilmediği gözlenmektedir. Fotoğraf kullanımı ve kimlik konusunda en duyarlı gazete Cumhuriyet gazetesidir. Ancak bu gazetede yer alan çocuk haberi sayısının azlığı göz ardı edilmemelidir. Hürriyet gazetesinin bu konuda çok fazla özen göstermediği gözlenmektedir. Çocukların büyük bir çoğunluğu için herhangi bir tanımlama kullanılmazken, şüpheli konumunda yer alan çocukların tamamına yakını için olumsuz tanımlamaların kullanıldığı tesbit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: İçerik analizi, çocuk, haber değeri

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, neylan@istanbul.edu.tr.

** Uzman Sosyolog.

Abstract: News Concerning Children as Victims and Suspects in Three Daily Newspapers in 2006

The aims of this study is assessing the forms of children news in three different newspapers, determining possible differences and analysing this differences in terms of the possibility of children damage. For this purpose child news in ideologically different newspapers Hürriyet, Cumhuriyet and Zaman between July,1 2006 and December,31 2006 had been examined.

The mentioned three newspapers were selected in accordance with results of the pilot study. The pilot study introduced that the biggest declaration difference is between this newspapers. Due to the fact that the aim of the study is introducing the possibility of children damage, the newspapers which present the same news with different declaration and style was selected. Mentioned news had been determined by using the content analysis method.

During the mentioned period it is determined that 1006 news had been pressed in three newspapers. Looking at the most important findings, it is seen that children had been mostly mentioned in criminal news and news about their success are nearly none. Although it has been ruled by law and legislation, in some news children's identity and photo had been fully mentioned and in some partly mentioned. Mostly taking part in third page news it is seen that identity of victim and suspect children had been mentioned in the way to be recognised by their social environment. It is seen that children's own or their familie's identity or photographs are not pressed properly in the news that children are victims or suspect. The most sensitive newspaper about photos and identities is Cumhuriyet. However the paucity of the child news, which are pressed in this newspaper, should not be ignored. It is observed that Hürriyet is not careful enough about this topic. Nonetheless for most of the children a description is not used; it is determined that nearly all of the children in the position of suspicious negative descriptions had been used.

Keys words: Content analysis, child, news value

GİRİŞ

"Çocukluk" genel anlamda toplumun her kesiminin ilgisini çeken bir yaşam devresidir. Tarihin her döneminde ve her toplumda çocukluk algısı farklılık göstermektedir. Bu durum çocukluğun "kültürel bir ürün" olmasından kaynaklanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000: 54). Toplumsal bir kurgu olan çocukluk kavramını tanımlamada kullanılan ölçütler ne olursa olsun ortada kesin ve değişmez bazı gerçekler vardır. Çocukluk dönemi bedensel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal gelişmenin hızla sürdüğü bir dönemdir. Bu nedenle çocuğun özel güvence ve korunma-

ya gereksinimi vardır. Tüm farklı algılamalara rağmen çocukluk ve çocukla ilgili konular, ilgi çeken ve üzerinde çalışılan bir alan olma özelliğini korumuştur. Çocukla ilgili her türlü haber de diğer haber konularına nazaran daha çok ilgi uyandırmaktadır. Çocuğun haber değerinin yüksek olması zaman zaman medyada çocuk istismarı olgusunu da beraberinde getirmektedir.

Çocuk, medyada her zaman ilgiyi üzerine çeken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle gazetelerde çocukla ilgili haberlerin popülaritesi artarak devam etmektedir.

İçinde çocuk hakkında bilgilerin yer aldığı haberlerin yüksek ilgi uyandırma özelliği zaman zaman onun medya tarafından da istismar edilmesi durumunu doğurabilmektedir. Haberin çocuğun öne çıkarılarak verilmesi durumunda çok daha fazla ilgi çekebilme özelliğine sahip olması medyada çocuk istismarı olgusunu da beraberinde getirmektedir. Çocuklar herhangi bir haberin öznesini oluşturdukları durumda zedelenebilir ve hırpalanabilirler. Sadece haber konusu olmak bile çocuğu istismar edici olarak değerlendirilebilir. Çünkü çocukluk dönemi kişiliğin en fazla biçimlendiği dönemdir ve birey bu dönemde yaşanan olumsuz deneyimlerin izinlerini yaşamı boyunca taşıyacaktır. Bu nedenle medyanın konuyla ilgili duyarlılık göstermesi gerekmektedir.

Çocuğun Haber Değeri

Haberin pek çok tanımı olmasına rağmen, birçok eylem ya da söylemin hedef kitlelere ulaşması, “haber değeri bulunmadığı” gerekçesiyle engellenmekte ya da ertelenmektedir. Kısacası herhangi bir eylem ya da söylemin, hedef kitlelere ulaştırılması için içermesi gereken özellik, “haber değeri”dir. “Haber değeri olarak adlandırılan şey, kitle iletişim araçları yetkililerinin, eylem ya da söylemlerin üretimi, seçimi, biçimlendirilmesi ve yayımlanması sırasında kullandıkları profesyonel kodlardır” (Girgin, 2003: 80).

Haber öyküsünün pazarlanması için medya ürünlerinde dolayılılamaya ihtiyaç vardır. Dolayılılama, medya içeriğini oluşturan metinlerle, tüketici arasındaki bağı kuran dizidir. Dolayılılama ile içerik, medya tüketicisine uygun hale getirilir. Dolayılılama haberde iki kez gerçekleştirilmektedir. Birinci aşamada bilgi enformasyona, olay öyküye, kaynak aktöre, ilgi eğlenceye dönüştürül-

mektedir. Bu aşamada olumsuzlama vardır. Anlam boşalması oluşur. İkinci aşamada ise dolayılılama medya organizasyonunun yapısına, teknoloji kullanımına, yayın kimliğine ve yayın politikasına göre gerçekleştirilir (Rigel, 2000: 180). Bu dolayılılama işlemi ile haberin gazete okuyucuları için okunmaya değer hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Medya araştırmaları bize seçimin, sunumun ve haber değeri olduğu farzedilen olayın yapılandırılmasının dahi bazı kesin kuralların konusu olduğunu öğretmiştir. Toplumla ilgili haberler ve diğer bilgilerin sunulması haber değerine bağlıdır. Örneğin suç, sadece genel haber anlatımlarının bir parçası değildir. Kitle iletişim araçları arasında varolan rekabetin amacı olarak bilinçli yapılmış bir tercihtir. Tüketiciler yani okuyucular için haber sadece bilgi verdiği için değil, aynı zamanda heyecan ve eğlence verdiği için de tüketilmektedir.

Dünyadaki çocuk haberleri, medyadaki haberlerin gündemlerinde ilk sırada yer almaktadır. Fakat bu durum dünyadaki çocuk sorunlarının çözümüne yönelik bir etki yaratmamaktadır. Bunun nedeni medyanın kullandığı dildir. Haberin kurgusu dramatik olduğu için okuyucu ya da izleyici olayın gerçekliğinden uzaklaşır. Haberin objeleri soyutlaştıkça haberin arka planı ve anlamı da kaybolur. Medya dünyayı, bir uçta bebeklik, diğer uçta yetişkinlik ve orta yerde ergin çocukluğun yaşandığı bir enformasyon dünyası biçiminde kodlar. Enformasyon toplumunda medyanın yerleştirmeye çalıştığı her yaştan, her toplumsal ve sosyal çevreden, her kültür düzeyinden tüm bireylere aynı kaynağın mesaj vermesi ise, çocuk ve yetişkin arasındaki farkı ortadan kaldırmaya yönelik olması bakımından önemlidir (Şirin, 2006: 96-97).

Yeni dünyada çocuk, medya sayesinde her yerdedir. Şiddetin ortasında, açlığın eşliğinde, politikacının kucağında, sokakta ve her yerde. Artık çocuklar toplumun görmeye alıştığı gösteri nesnelere haline gelmiştir. Medya, yalnızca her zamankinden farklı, haber değeri olan, toplumsal algıyı etkileyen olaylar hakkında haber yapmaktadır (Boulahanis & Heltsley, 2004: 132). Çocukların haberlerde kullanılmasının nedeni ise haberi aydınlatma özelliğinden çok haber değeri olarak önem taşımasından kaynaklanmaktadır.

Masumiyet Hiyerarşisi

Susan Moeller'in (2002) "A Hierarchy of Innocence" (Masumiyet Hiyerarşisi) adlı makalesinde medyanın, çocukları olaylardaki dolaylı meselelerde spesifik çocuk sorunlarından bağımsız olarak kullandığından bahsedilmektedir. Söz konusu makalede Amerika'da üç hafta boyunca uluslararası haberlerde çocuğun ne şekilde yer aldığı ortaya konduğu çalışmadan bahsedilmektedir. Çalışmanın yapıldığı dönemde Kosova Savaşı'nın olması sonuçlarda açıkça etkisini göstermektedir.

Bu çalışmada çocukların medyada yer almasıyla ilgili beş kategorinin varlığından söz edilmektedir (Moeller, 2002: 41):

1. Çocuklar, ülkenin gelecekteki refahının taşıyıcıları olarak kullanılmaktadırlar. Örneğin Kosova Savaşı sırasında çocuklara kara mayınları ile ilgili eğitim verilerek çocukların ülkenin geleceğinde rol oynaması gerektiği vurgulanmıştır.
2. Çocuklar mağdur rolünde kullanılmaktadır. Mağdur, çocuk olduğu zaman felaket özellikle olduğundan fazla görünür hale gelir. Hatta muhtemelen ailesinden birinin ya da bir yetişkinin mevcut olduğu fakat felaketi önlemek için çok az şey yapabili-

diği felaketin görünümü daha da yoğun olur. Okuyucular ve izleyiciler faillerden irkilmeye teşvik edilir. Özellikle çok sayıda zanlının ve mağdurun yer aldığı olaylar haber değerine sahip olurlar.

3. Çocuklar "kurtarılan mağdurlar" olarak gösterilmektedir. Yabancılar ve genel olarak yetişkinler insancıl, politik, askeri, ekonomik vb. tepkiye iteklemek için kullanılmaktadırlar. Kosova kampındaki 13 yaşındaki bir kızın muhabire "Özgürlüğüm için Bill Clinton'a teşekkür etmek istiyorum." demesi çocukların "kurtarılan mağdurlar" olarak medyada kullanıldığına göstergesidir. Dehşet öyküleri, sadece uluslararası tepkiyi kıskırtmak için değil ülke içinden gelen tepkileri ispat etmek için de kullanılmaktadır.
4. Çocuklar "melek" olarak tasvir edilmektedirler. Onların masumiyeti, özellikle de tasvir edilen masum çocuk bir bebek olduğunda, kötü adamları ve suçları karartır. Melek olarak tasvir edilen çocuk bazen olduğundan daha yaşlıdır. Çünkü yara izlerini, mücadeleyi, sorumlulukları ve kederi taşımak zorundadır.
5. Çocuklar çok açıkça "fırsatın hedefleri" olarak kullanılmaktadırlar.

Görece daha büyük olan onlu yaşlardaki çocukları "masum" olarak nitelerek gittikçe zorlaşmaktadır. Şiddet içeren video oyunları, çağrı cihazları, cep telefonları onlu yaşlardaki çocukların yaşam şekilleri haline gelmiştir. Bunun yanında bazı onlu yaşlardaki çocuk görüntüleri medyanın daha sorunlu çocuklar ile ilgili tasviri haline gelmiştir. Genç katiller ve çete üyeleri gibi tanımlamalara maruz kalmışlardır. "Bu sözde sofistike ya da reşit olmayan kabahatlerin görüntüleri insanları çocukluğun esas masumiyetine olan inançtan uzaklaştırmamalıdır" (Moeller, 2002: 45).

Çocuk cinsel istismarı gibi duygusal yanı ağır basan, çarpıcı haberlerin çok güçlü bir haber değeri olduğu çok açıktır. Medya, görünüşte saf ve masum mağdur ile şeytani suçluyla ilgili olayları haber yapmayı tercih eder. Bu durum çocuklarla ilgili haberlerin medyada çok fazla yer almasını destekler. Bu gibi haberlerin ahlaki anlamı çok fazladır. Bu haberler, garipliğe, olağandışılığa, dramatikliğe ya da şöhrete yol açmak için vesile olur (Cheit, 2002: 610). Haberlerin ortaya çıkan bu özellikleri haberciler tarafından haber değerini artıran durumlar olarak kullanılmaktadır.

Moeller'in yukarıda bahsedilen makalesinde "masumiyet hiyerarşisi" kavramından söz edilmektedir. Bu hiyerarşi, masumiyeti basamaklandıran bir yapıdır. Masumiyet hiyerarşisi, bebeklerle başlar. Azalan sırada şöyle devam eder: 12 yaşına kadar olan çocuklar, hamile kadınlar, onlu yaşlardaki kız çocuklar, yaşlı kadınlar, diğer tüm kadınlar, onlu yaşlardaki erkek çocuklar ve diğer tüm erkekler (Moeller, 2002: 49). Gazetelerin de haber değeri anlayışı bu sıralamaya paraleldir. 10 yaşındaki bir kız çocuğunun masumiyeti 16 yaşındaki bir erkek çocuğuna göre haber değeri açısından daha fazladır. Masumiyet hiyerarşisinde üst sıralarda yer almak daha fazla haber değeri taşımak anlamına gelmektedir. Haber değeri, mağdurun masumiyeti ve zanlının şeytaniliği ile doğru orantılıdır. Çekilen acının veya uygulanan şiddetin oranı, mağdurun yaşı ve cinsiyeti haberin değerini belirlemektedir.

Çocuk Hakları ve Medya

Medya için çocukların travmalarını ve yarantılarını kurcalamak doğal ve olağan bir durumdur. Fakat bu durum kaçınılmaz değildir (Moeller, 2002: 43). Medya çocukları

sıklıkla sadece "sessiz mağdurlar" ya da "sevimli masumlar" olarak tanımlamaktadır. "Masum çocuk" kavramı, gelişmiş ülkelerde politikacılar ve medya tarafından harekete geçirilmiştir (Selwyn, 2003: 351). Medya profesyonelleri çocukların kişisel varlıklarına saygı duyulmasına layık olduklarını halka hatırlatmalıydılar (UNICEF, 2005: 4). Medyanın kendisi de çocukların kişisel varlıklarına saygı göstermek zorundadır. Özellikle mağdur durumundaki çocuklarla ilgili haberlerin ne şekilde yayınlanması ile ilgili medya çalışanlarının özel olarak eğitim alınması gerekmektedir. Böylelikle mağdur olduğu için habere konu olan çocuğun ikincil bir mağduriyet yaşama riski en aza indirilmiş olacaktır.

Yapılan haberlerin çocuk haklarını gözardı etmeden kurgulanması gerekmektedir. Çocuk haklarının öncelikle insan hakları olduğu unutulmamalıdır. Genellikle yapılan haberlerin içeriğinde bir hak ihlali olup olmadığı bilinmemekte ya da ihlalin olup olmaması önemsenmemektedir. Çocuklarla ilgili haberlerde birincil amaç daha fazla ilgi çekmek ve beraberinde daha yüksek kazanç sağlamak olduğu sürece medyanın çocuk haklarına duyarlı olması beklenemez. Bu tür bir anlayış, çocuğu sadece haberin nesnesi ya da haber değeri olarak algılar ve çocuğun insani haklarını gözardı eder.

Diğer taraftan medya kimi zaman çocukları çok tehlikeli varlıklar olarak tasvir eder. Medyanın çocuklarla ilgili haberlerdeki üslubunda bir ikilik vardır. Kimi zaman dünyanın en masum varlıkları olarak nitelendirilen çocuklar, toplumun onaylamadığı bir olaya karışıp haber oldukları zaman tüm masumiyetlerini kaybederler. Çünkü mağduriyet halinin saflığı kültürel bir gereksi-

nimdir. Mağdurlar masum, kurtarıcılar kahraman olmalıdır. Mağduriyet halinin sadece gerekçesiz veya masum çilenin olduğu durumlarda varolduğu farzedilir (Moeller, 2002: 48). Örneğin suça karışmış bir çocuk tüm masumiyetini kaybetmiş olarak gösterilir.

Gazeteciler insan haklarının savunucularıdır. Halkın gözü, kulağı ve sesi gibi hareket ederler. İktidarın suistimallerine ve insan haklarına dikkat çekerler. İşleri aracılığı ile hükümetleri ve sivil toplum örgütlerini insanların yaşam kalitesini arttıracak değişikliklere etki etmek için cesaretlendirirler. Gazeteciler, fotoğrafçılar ve program yapımcıları sıklıkla kontrollerinin ötesindeki olaylara kapılan ya da yetişkinler tarafından istismar edilen çocukların kötü durumlarını teşhir ederler (UNICEF, 2005: 4). Oysa çocukların bakış açısını dikkate almak ve çocukların da medyada hakettikleri şekilde yer almalarını sağlamak gerekmektedir.

AMAÇ VE YÖNTEM

Çocuklar herhangi bir haberin öznesini oluşturdukları durumda zedelenebilir ve hırpalanabilirler. Sadece haber konusu olmak bile çocuğu istismar edici olarak değerlendirilebilir. Bu anlayıştan hareketle; çalışmanın hedefi sözkonusu üç gazetenin çocuk haberlerine yer veriş biçimlerini değerlendirerek, olası farklılıkları belirlemek ve söz konusu farklılıkları, çocuğun zarar görebilirliği bakımından incelemektir. Çocuğun basın organlarında yer alışı şeklini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmaya, çocukların basında çoğunlukla adli haberlere konu olarak yer aldığı ve bu çocukların çoğununda mağdur konumunda olduğu ön kabulüyle başlanmıştır. Çalışma, mevcut yasal düzenlemelere rağmen, basın organlarının mağdur ya da

sanık konumundaki çocukların durumunu haberlerde uygun olmayan şekilde yer verebildikleri, gösterdikleri hipotezine dayanmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda içerik analizi uygulanacak gazeteleri belirleyebilmek için tüm gazetelerin ele alındığı bir pilot çalışma yapılmış ve aynı çocuk haberinde en büyük ifade farklılıklarının bulunduğu gazeteler tespit edilmiştir. Üç kodlayıcı çalışmanın hedefi çocuğun zarar görebilirliğini ortaya koymak olması bakımından, aynı haberi zıt üslup ve ifade ile sunan gazeteler açısından bir değerlendirme yapmış ve *Hürriyet*, *Cumhuriyet* ve *Zaman* gazeteleri belirlenmiştir. Daha sonra bu gazetelerdeki çocuk haberleri içerik analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada 1 Temmuz 2006 - 31 Aralık 2006 tarihleri arasında, *Hürriyet*, *Cumhuriyet* ve *Zaman* gazetelerinde yer alan çocuk haberleri ele alınmıştır. Çalışmada 1006 haber ve bu haberlerde yer alan 1619 çocuk üzerinde inceleme yapılmıştır. Anılan gazetelerde, bildirilen süre içinde yer alan çocuk ile ilgili tüm haberler "İçerik Analizi" yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. İçerik Analizi yönteminin uygulanması, çocuklarla ilgili yapılan gazete haberlerinin derinlemesine incelenmesini sağlayarak medyada çocukların ne şekilde yer aldığını belirlemeye yöneliktir.

Pilot uygulama sonuçlarına göre tespit edilen "Haberin türü", "Haberin sunum şekli", "Çocuğun haberdeki konumu", "Çocuğun şüpheli konumunda bulunduğu hallerde suç mağdurunun kimliği", "Çocukların suç mağduru olduğu konumda zanlının kimliği", "Çocuğun cinsiyeti", "Çocuğun kimli-

ği”, “Çocuğun ailesinin kimliği”, “Çocuğun fotoğrafının yayınlanma şekli”, “Çocuk hariçi fotoğraflar”, Çocuğun görüşlerine yer verip verilmediği”, “Çocuk dışında ifadesine yer verilenler” gibi parametreler içerik analizi yapılırken ayrı ayrı irdelenmiştir.

BULGULAR

Haber Türü

1006 haberin % 79.1'i adli haber türündedir. % 5.7'si sağlık, % 4.4'ü ise terör haberidir. En düşük orana sahip haber türü ise % 0.1 oran ile bilim-teknolojidir.

Adli türdeki 796 haberin gazeteler arasındaki dağılımına bakıldığında ilk sırada % 53.8 oranla *Hürriyet* gazetesi yer alırken, onu % 27.6 oranla *Zaman* gazetesi ve % 18.6 oranla *Cumhuriyet* gazetesi takip etmektedir.

Hürriyet gazetesindeki 513 haberin % 83.4'ü adli haberdir. Daha sonra sırasıyla % 5.3 oranla sağlık ve % 3.1 oranla terör haber türleri gelmektedir. *Cumhuriyet* gazetesinde adli haberlerin oranı % 76.7'dir. İkinci sırada % 5.7 oranla terör, üçüncü sırada ise % 3.6 oranla spor haber türü yer almaktadır. *Zaman* gazetesindeki adli haberlerin oranı ise % 73.3'tür. Adli haberlerden sonra % 8.3 oranla sağlık ve ardından % 5.7 oranla terör haberleri gelmektedir.

Haberin Sunum Şekli

Haberlerdeki fotoğraf kullanımına baktığımızda 1006 haberden % 64.7'sinde fotoğraf kullanıldığı, % 35.3'ünde fotoğraf kullanılmadığı ortaya çıkmaktadır. Gazeteler arasında fotoğraf kullanımı bakımından anlamlı farklılık olduğu gözlenmektedir. *Hürriyet* gazetesindeki haberlerin % 85'inde fotoğraf kullanılırken, *Cumhuriyet* gazetesindeki haberlerin % 24.9'unda fotoğraf kullanılmıştır. *Zaman* gazetesinde fotoğraf kullanılan haber-

lerin oranı ise gazetede ki haberlerinin % 55.7'sidir (Şekil 1: 137).

Çocuğun Haberdeki Konumu

1006 habere konu olan 1619 çocuğun % 47.6'sı *Hürriyet*, % 22.2'si *Cumhuriyet*, % 30.2'si *Zaman* gazetesindeki haberlerde yer aldığı tesbit edilmiştir. Çocukların haberdeki konumuna bakıldığında çok yoğun bir şekilde “suç mağduru” olarak haberlerde yer aldıkları gözlenmiştir. Çocukların % 48.3'ü suç mağduru olarak haberlerde yer almaktadırlar. Suç mağduru kategorisini takiben çocukların % 12.8'i ölü, % 12'si şüpheli, % 7.7'si hasta-yaralı-kazazede olarak haberlerde yer almıştır.

Hürriyet gazetesinde çocukların % 51.8'i, *Cumhuriyet* gazetesinde % 49.2'si, *Zaman* gazetesinde % 42.3'ü suç mağduru konumundadır.

Hürriyet gazetesinde çocukların % 11.9'unun şüpheli, % 10.1'inin ölü, % 6.5'inin hasta-yaralı-kazazede olarak yer aldığı, buna karşılık *Cumhuriyet* gazetesinde çocukların % 13.9'unun şüpheli, % 14.2'sinin ölü, % 6.9'unun hasta-yaralı-kazazede, *Zaman* gazetesinde de % 10.8'inin şüpheli, % 16'sının ölü, % 10.2'sinin hasta-yaralı-kazazede olarak haberlerde yer aldığı gözlenmiştir (Tablo 1: 138).

Çocukların Şüpheli Olduğu Durumlarda Suç Mağdurunun Kimliği

Haberdeki konumu şüpheli olan 195 çocuğun yer aldığı haberde suç mağduru konumunda olanların kimliklerinin nasıl verildiğine bakıldığında % 35.9'unun kimliğinin verilmediği gözlenmektedir. % 35.4'ünün kimliği açık verilirken, % 24.6'sının ad soyad

baş harf, % 2.6'sının ad açık soyad baş harf olarak verildiği görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde 92 çocuğun şüpheli olduğu durumlarda suç mağdurlarının % 39.1'inin kimliği verilmemiştir. % 40.2'sinin kimliği açık, % 18.5'inin ad soyad baş harf, % 2.2'sinin ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. *Cumhuriyet* gazetesinde 50 çocuğun şüpheli olduğu durumlarda % 20'sinin kimliği verilmezken % 46'sının kimliği ad soyad baş harf, % 32'sinin açık, % 2'sinin ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. *Zaman* gazetesindeki 53 çocuğun şüpheli olduğu durumlarda suç mağdurlarının % 45.3'ünün kimliği verilmemiştir. % 30.2'sinin kimliği açık, % 15.1'inin kimliği ad soyad baş harf, % 3.8'inin kimliği ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir.

Çocukların Suç Mağduru Olduğu Durumlarda Zanlının Kimliği

Haberdeki konumu suç mağduru olan 783 çocuğun yer aldığı haberlerde zanlı ya da sanığın kimliğinin nasıl verildiğine bakmak için çocukların sayısı üzerinden analiz etmek gerekmektedir. Buradan ulaşılan sonuçla 783 suç mağduru çocuğun yer aldığı olaylardaki zanlı ya da sanıkların % 25.9'unun kimliği verilmemiştir. % 23.5'inin ad soyad baş harf, % 22.1'inin açık, % 10.5'inin adı açık soyadı baş harf, % 0.1'inin adı baş harf soyadı açık olarak verilmiştir. % 17.9'unun ise kimliği belli değildir.

Hürriyet gazetesinde 399 çocuğun suç mağduru olduğu durumlarda zanlıların % 20.6'sının kimliği verilmemiştir. % 30.8'inin açık, % 26.8'inin ad soyad baş harf, % 9.5'inin kimliği ad açık soyad baş harf olarak verilirken % 12.3'ünün kimliği belli değildir. *Cumhuriyet* gazetesine baktığımızda ise 177

çocuğun suç mağduru olduğu durumlarda zanlıların % 31.1'inin kimliğinin verilmemesini, % 26'sının kimliğinin ad soyad baş harf, % 9.6'sının açık, % 6.2'sinin ad açık soyad baş harf, % 0.6'sının ad baş harf soyad açık olarak verilirken % 26.6'sının kimliğinin belli olmadığı görülmektedir. *Zaman* gazetesine bakıldığında 207 çocuğun suç mağduru olduğu durumlarda zanlıların % 31.9'unun kimliğinin verilmemesi görülmektedir. % 15.9'unun kimliği açık, yine % 15.9'unun ad açık soyad baş harf, % 15'inin ad soyad baş harf olarak verilmiştir. % 31.9'unun ise kimliği belli değildir.

Çocuğun Cinsiyeti

Üç gazetede yer alan çocukların % 13.3'ünün cinsiyeti belirtilmemiştir. Geri kalan 1404 çocuk yarı yarıya kız ve erkeklerden oluşmaktadır. Cinsiyetlerin gazeteler içindeki dağılımı da orantılıdır.

Hürriyet gazetesinde çocukların % 7.3'ünün, *Cumhuriyet* gazetesinde % 20.3'ünün, *Zaman* gazetesinde % 17.6'sının cinsiyeti verilmemiştir.

Kız ve erkek çocukların haberlerde en çok suç mağduru olarak yer aldığı gözlenmiştir. Kız çocuklarının % 60'ı, erkek çocukların ise % 36.2'si suç mağduru olarak haberlerde yer almaktadır. Şüpheli konumundaki çocuklara baktığımızdaysa kız çocuklarının % 4.4'ünün, erkek çocukların ise % 19.5'inin şüpheli olarak haberlerde yer aldığı görülmektedir.

Her üç gazetede de hem kız hem erkek çocukların en çok suç mağduru olarak haberlerde yer aldıkları görülmektedir. *Hürriyet* gazetesinde kız çocukların % 62.8'i, erkek çocukların % 39'u suç mağduru, kız çocukla-

rın % 4.7'si, erkek çocukların ise % 18.9'u şüpheli konumundadır.

Cumhuriyet gazetesinde kız çocukların % 65.5'i, erkek çocukların % 36.6'sı suç mağduru, kız çocukların % 1.4'ü erkek çocukların ise % 28.3'ü şüpheli konumundadır.

Zaman gazetesinde ise kız çocuklarının % 51.5'inin, erkek çocukların % 31.1'inin suç mağduru, kız çocukların % 6'sının, erkek çocukların ise % 14.3'ünün şüpheli olarak haberlerde yer aldığı görülmektedir.

Çocuğun Kimliği

Haberlerdeki konumu suç mağduru olan 783 çocuğun % 45.8'inin kimliği açık olarak verilirken % 30.5'inin kimliği ad soyad baş harf, % 3.4'ünün kimliği ise ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 19.5'inin kimliği ise verilmemiştir. Şüpheli olarak haberlerde yer alan 195 çocuğun ise % 8.7'sinin kimliğinin açık, % 76.4'ünün ad soyad baş harf, % 5.6'sının ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 7.2'sinin kimliği verilmemiştir. Şüpheli olarak haberlerde yer alan 195 çocuğun ise % 8.7'sinin kimliğinin açık, % 76.4'ünün ad soyad baş harf, % 5.6'sının ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 7.2'sinin kimliği verilmemiştir (Şekil 2: 138).

Hürriyet gazetesindeki haberlerde suç mağduru olarak yer alan 399 çocuğun % 47.3'ünün kimliği açık, % 32.8'inin ad soyad baş harf, % 2.7'sinin ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 16.2'sinin ise kimliği verilmemiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 92 çocuğun ise % 14.1'inin kimliğinin açık, % 73.9'unun ad soyad baş harf, % 2.2'sinin ad açık soyad baş harf olarak verildiği görülmektedir. % 7.6'sının kimliği verilmemiştir.

Cumhuriyet gazetesinde suç mağduru olarak haberlerde yer alan 177 çocuğun % 36.7'sinin kimliği açık, % 42.3'ünün ad soyad baş harf, % 3.9'unun ad açık soyad baş harf olarak verildiği gözlenmiştir. % 1.6'sının kimliği verilmemiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 50 çocuğun ise % 2'sinin kimliği açık, % 80'inin ad soyad baş harf, % 2'sinin ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 12'sinin kimliği verilmemiştir.

Zaman gazetesindeki haberlerde suç mağduru olarak yer alan 207 çocuğun % 50.7'sinin kimliği açık, % 15.9'unun ad soyad baş harf, % 4.3'ünün ad açık soyad baş harf olarak verildiği tesbit edilmiştir. % 28'inin ise kimliği verilmemiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 53 çocuğun ise % 5.7'sinin kimliğinin açık, % 77.4'ünün ad soyad baş harf, % 15.1'inin ad açık soyad baş harf olarak verildiği görülmektedir. % 1.9'unun kimliği verilmemiştir.

Çocuğun Ailesinin Kimliği

Haberlerdeki konumu suç mağduru olan 783 çocuğun % 32'sinin ailesinin kimliği açık, % 5.4'ünün ad soyad baş harf, % 6'sının ad açık soyad baş harf olarak verilirken % 55.6'sının ailesinin kimliği verilmemiştir. Şüpheli olarak haberlerde yer alan 195 çocuğun % 5.1'inin ailesinin kimliği açık, % 1.5'inin ad soyad baş harf, % 5.6'sının ad açık soyad baş harf olarak verilmiştir. % 86.2'sinin ise ailesinin kimliği verilmemiştir (Şekil 3: 139).

Hürriyet gazetesindeki haberlerde suç mağduru olarak yer alan 399 çocuğun % 29.5'inin ailesinin kimliği açık, % 5.2'sinin ad soyad baş harf, % 6.5'inin ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 57.6'sının ise ailesinin kimliğinin verilmediği gözlenmiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 92 çocuğun %

7.6'sının ailesinin kimliği açık olarak verilirken, % 4.3'ünün ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 85.9'unun ise ailesinin kimliğinin verilmemesi görülmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde suç mağduru olarak haberlerde yer alan 177 çocuğun % 28.2'sinin ailesinin kimliği açık, % 7.9'unun ad soyad baş harf, % 4.5'inin ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 55.9'unun ise ailesinin kimliğinin verilmemesi görülmektedir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 50 çocuğun hiçbirinin ailesinin kimliğinin açık verilmemesi, % 2'sinin ad soyad baş harf ve yine aynı oranda ad baş harf soyad açık, % 6'sının ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 90'ının ise ailesinin kimliğinin verilmemesi görülmektedir.

Zaman gazetesindeki haberlerde suç mağduru olarak yer alan 207 çocuğun % 40'ının ailesinin kimliği açık, % 3.8'inin ad soyad baş harf, % 6.2'sinin ad açık soyad baş harf olarak verildiği, % 49.7'sinin ailesinin kimliğinin verilmemesi tesbit edilmiştir. Gazetede şüpheli olarak yer alan 53 çocuğun % 5.7'sinin ailesinin kimliği açık, % 3.8'inin ad soyad baş harf, % 7.5'inin ad açık soyad baş harf olarak verilirken % 83'ünün ailesinin kimliği verilmemesi.

Çocuğun Fotoğrafının Yayınlanma Şekli

Haberlerde suç mağduru olarak yer alan 783 çocuğun % 25.5'inin fotoğrafı açık, % 5.4'ünün gözleri kapalı, % 3.8'inin yüzü kapalı, % 0.1'inin arkası dönük, yine % 0.1'inin yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak verilmiştir. Şüpheli olarak yer alan 195 çocuğun ise % 8.7'sinin fotoğrafı açık, % 11.8'inin gözleri kapalı, % 7.7'sinin yüzü kapalı, % 0.5'inin arkası dönük, yine % 0.5'inin yüzü

eliyle ya da koluyla kapalı olarak yayınlanmıştır (Şekil 4: 139).

Hürriyet gazetesinde yer alan 399 suç mağduru çocuğun % 38.3'ünün fotoğrafı açık, % 9'unun gözleri kapalı, % 6'sının yüzü kapalı olarak verilmiştir. Hiçbir suç mağduru çocuğun fotoğrafının arkası dönük ve yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak verilmemesi gözlenmiştir. Şüpheli olarak yer alan 92 çocuğun % 17.4'ünün fotoğrafı açık, % 19.6'sının gözleri kapalı, % 14.1'inin yüzü kapalı, % 1.1'inin arkası dönük olarak verilirken hiçbirinin fotoğrafının yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak verilmemesi tesbit edilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan 177 suç mağduru çocuğun % 6.2'sinin fotoğrafı açık olarak verilirken % 1.1'inin gözleri kapalı, % 1.6'sının yüzü kapalı olarak verildiği görülmektedir. Bu çocukların hiçbirinin fotoğrafının arkası dönük ve yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak verilmemesi gözlenmiştir. Gazetede yer alan şüpheli konumundaki 50 çocuğun ise sadece % 4'ünün fotoğrafta gözleri kapalı olarak yayınlandığı, diğer çocukların yer aldığı haberlerde fotoğraf yayınlanmadığı görülmektedir.

Zaman gazetesindeki 207 suç mağduru çocuğun % 19.8'inin fotoğrafı açık, % 2.4'ünün gözleri kapalı, % 1.4'ünün yüzü kapalı, % 0.4'ünün arkası dönük, yine % 0.4'ünün yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak yayınlanmıştır. Şüpheli konumundaki 53 çocuğun ise % 1.9'unun fotoğrafının açık, % 5.7'sinin gözleri kapalı, % 3.8'inin yüzü kapalı, % 1.9'unun yüzü eliyle ya da koluyla kapalı olarak yayınladığı gözlenmiştir. Arkası dönük olarak yayınlanan şüpheli çocuk fotoğrafı bulunmamaktadır.

Çocuk Dışı Fotoğraf

Çocukların suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldığı haberlerde çocuk dışında ailesinin fotoğrafının nasıl verildiği önem taşımaktadır. Çocuğun suç mağduru olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 94 haberin % 95.7'sinde aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık, % 1'inde yüzü kapalı, % 3.1'inde gözleri kapalı olarak verilmiştir. Çocuğun şüpheli konumunda olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 10 haberin % 80'inde aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık, % 20'sinde ise gözleri kapalı olarak yayınlanmıştır (Şekil 5: 140).

Hürriyet gazetesinde çocuğun şüpheli konumunda olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 8 haberin % 87.5'inde aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık, % 12.5'inde gözleri kapalı olarak yayınlanmıştır.

Cumhuriyet gazetesinde çocuğun şüpheli olduğu durumlarda çocuğun dışında fotoğraf yayınlanmadığı gözlenmiştir.

Zaman gazetesinde çocuğun şüpheli konumunda olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı 2 haberden birinde aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı açık yayınlanırken diğerinde gözleri kapalı olarak yayınlanmıştır.

Çocuğun Görüşleri

Haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların % 21.8'inin, şüpheli olan çocukların % 8.7'sinin, hasta-yaralı-kazazede olan çocukların % 5.6'sının görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Görüşlerine yer verilen çocukların % 34.9'u suç mağduru, % 11.6'sı

öğrenci, % 11'i şüpheli, % 8.4'ü mağdur, % 7.7'si şehit çocuğu-kardeşi konumundadır.

Hürriyet gazetesinde haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların % 27'sinin, şüpheli olan çocukların % 12'sinin görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Gazetede görüşlerine yer verilen çocukların % 48.8'i suç mağduru, % 13.4'ü şüpheli olarak haberlerde yer almaktadır.

Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların % 6.6'sının görüşlerine yer verilirken şüpheli olan çocukların görüşlerine yer verilmediği görülmektedir. Gazetede görüşlerine yer verilen çocukların % 40'ının suç mağduru olarak yer aldığı tesbit edilmiştir.

Zaman gazetesinde haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların % 19.7'sinin, şüpheli olan çocukların % 11.3'ünün görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Gazetede görüşlerin yer verilen çocukların % 13.8'i suç mağduru olarak yer aldığı görülmektedir.

Çocuk Dışında İfadesine Yer Verilenler

Çocuk dışında aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilen 200 haberin % 49.5'inde çocuk suç mağduru ve % 3.5'inde şüpheli konumunda yer almaktadır. Üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verilen 77 haberin % 58.5'inde çocuğun suç mağduru, % 1.3'ünde şüpheli konumunda yer aldığı gözlenmiştir. Uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilen 72 haberin ise % 44.4'ünde çocuk suç mağduru konumundadır. Çocukların şüpheli konumunda oldukları haberlerde uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilmediği gözlenmiştir. Uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilen haberlerin % 22.2'sinde çocuk hasta-

yaralı-kazazede, % 9.7'sinde ise ölü konumundadır.

Hürriyet gazetesinde aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilen 103 haberin % 51.4'ünde çocuk suç mağduru ve % 3.9'unda şüpheli olarak yer almaktadır. Uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilen 37 haberin % 45.9'unda çocuk suç mağduru ve % 27'sinde hasta-yaralı-kazazede konumunda yer alırken gazetede çocukların şüpheli konumunda yer aldıkları haberlerde uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmediği tesbit edilmiştir. Zanlının ifadesine yer verilen 32 haberin % 96.9'unda çocuk suç mağduru konumundadır. Üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verilen 31 haberin % 77.5'inde çocuk suç mağduru olarak yer alırken çocukların şüpheli konumunda yer aldıkları haberlerde üniformasız resmi görevli ifadesine yer verilmediği gözlenmiştir.

Cumhuriyet gazetesinde aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilen 19 haberin % 57.9'unda çocuk suç mağduru, % 5.3'ünde şüpheli konumundadır. Uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilen 15 haberin % 46.7'sinde çocuk suç mağduru konumundayken gazetede çocukların şüpheli konumunda yer aldıkları haberlerde uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmediği gözlenmiştir. Üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verilen 13 haberin % 61.6'sında çocuk suç mağduru, % 15.4'ünde ise ölü konumundadır. Çocukların şüpheli olarak yer aldığı haberlerde üniformasız resmi görevli ifadesine yer verilmediği gözlenmiştir.

Zaman gazetesinde aile ya da akrabadan birisinin ifadesine yer verilen 78 haberin % 44.9'unda çocuk suç mağduru, % 2.6'sında şüpheli konumunda yer almaktadır. Uzman

ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilen 20 haberin % 40'ında çocuk suç mağduru, % 20'sinde ise hasta-yaralı-kazazede konumunda yer almaktadır. Çocukların şüpheli olarak yer aldığı haberlerde uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmediği tesbit edilmiştir. Üniformasız resmi görevlinin ifadesine yer verilen 33 haberin % 39.4'ünde çocuk suç mağduru, % 3'ünde şüpheli olarak yer almaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma kapsamında incelemeye alınan çocuk haberlerinin çok büyük bir oranı adli haber türündedir. Bu durum çocukların gazetelerde adli olaylarla temsil edildiğini ortaya çıkarmaktadır. Bilim-teknoloji haber türünden sadece 1 haberin olması, bu haberin de *Cumhuriyet* gazetesinde yer alması dikkat çekmektedir. Çocukların en çok eğitim, kültür-sanat, spor gibi haber türlerinde yer almaları beklenirken tam tersi bir durumla karşılaşmaktadır. Bu haber türleri tüm haber türleri içinde en fazla % 5 oranında yer almaktadır. Ceyda Ilgaz Büyükbaykal ve Güven N. Büyükbaykal'ın "Türkiye'de Gazete Haberlerinde Çocuk" isimli, *Milliyet*, *Sabah* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde 31 Ocak-6 Şubat 2005, 14 Şubat-20 Şubat 2005 tarihlerinde yayınlanan çocuk haberlerinin içerikleri açısından incelendiği çalışmalarında da benzer bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir (Büyükbaykal & Büyükbaykal, 2006).

Adli haberler, haber değerinin yüksek olmasından dolayı kitle iletişim araçları tarafından bilinçli bir haber türü tercihidir. Çocuklar ancak adli haberlere konu olduğu zaman medyada temsil edilmektedir. Bunun nedeni "çocuk" ve "suç" unsurlarının birarada bulunmasının haberin değerini arttırmasıdır. Gazeteler halkın algısını etkileyen, farklı ve

haber değeri taşıyan konuları yayınlamaktadır. Pek çok çalışmada medyanın adli haberler konusuna meyilli olduğu ileri sürülmüştür.

Kız ve erkek çocukların haberlerde en çok suç mağduru olarak yer aldığı gözlenmiştir. Erkek çocuklarında ikinci sırada şüpheli konumu gelmektedir. Kız çocuklar erkek çocuklara kıyasla daha yüksek bir oranda suç mağduru konumunda yer almaktadırlar. Erkek çocuklar ise kız çocuklarına nazaran daha yüksek oranda şüpheli olarak haberlerde yer almışlardır. Bu noktada masumiyet hiyerarşisi kavramı karşımıza çıkmaktadır. Suç mağduru olan çocuk şüpheli konumundaki çocuğu göre daha masumdur. Bu çocuk, kız çocuğu ise masumiyeti bir kat daha artmaktadır. Bu durum haber değerini arttırmakta ve haberi daha çok okunur hale getirmektedir.

Haberlerde suç mağduru konumunda yer alan çocukların yarısına yakınının kimliğinin açık, önemli bir bölümünün kimliğinin ise ad soyad baş harf olarak verildiği gözlenmiştir. Çocukların şüpheli konumunda olduğu haberlerde ise kimliklerinin neredeyse tamamına yakını ad soyad baş harf olarak verilirken, az bir bölümü açık olarak verilmiştir. Gazetelerin bu farklı tutumunun şüpheli konumdaki çocuklarla ilgili haberlerin sözde daha özenli verilmesi gerektiği düşüncesinden kaynaklandığı söylenebilir. Oysaki aynı özenin suç mağduru konumundaki çocuklarla ilgili haberlerde de gösterilmesi gerekmektedir. Habercinin kendisine göre bir önem sırası belirlemesi etik bir davranış değildir. Suç mağduru veya şüpheli konumundaki çocuklarla ilgili haberlerde çocukların kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın ya-

pılması hukuki anlamda cezai yaptırımı gerektirirken etik çerçevede doğru olmayan bir davranış olarak nitelendirilmektedir.

Her üç gazetede de bu konuda hemen hemen aynı oranlar görülmektedir. *Hürriyet* gazetesinde şüpheli konumdaki çocukların kimliği *Cumhuriyet* ve *Zaman* gazetelerindekilere oranla daha çok açık olarak verilmiştir. Buna karşılık *Zaman* gazetesinde şüpheli olarak yer alan çocukların kimliklerinin ad açık soyad baş harf olarak verilmesi diğer gazetelere göre daha fazla görülmektedir. *Hürriyet* gazetesinin çocukların kimliklerinin verilmiş şekli ile ilgili tutumunun kamuoyunun bilgilendirilmesi amacına uygun olup olmadığının tartışmaya değer olduğu düşünülmektedir. *Zaman* gazetesinde ise şüpheli çocuk kimliklerinin ad açık soyad baş harf olarak verilmesinin diğer gazetelere göre daha fazla tercih edilmesi gazetenin çocuk haberleri ile ilgili diğer gazetelere oranla daha ortada bir tutum sergilediğini göstermektedir.

Çocuğun kimliğinin verilmemesi mağduriyetinin önlenmesi için yeterli değildir. Haberlerde kimliği verilmeyen çocuğun çeşitli sıfatlarla tanımlanmaya çalışılması, aileden birinin kimliğinin açık olarak verilmesi ya da adresin ayrıntılı bir şekilde verilmesi gibi durumlar da çocuğun kimliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Haberlerdeki konumu suç mağduru olan çocukların yarısının ailesinin kimliğinin verilmediği gözlenmiştir. Şüpheli konumundaki çocukların ailelerinin kimliklerinin ise tamamına yakını verilmemiştir. Çok azının kimliği açık olarak verilmiştir. Şüpheli konumundaki çocukların ailelerinin kimlikleri suç mağduru konumundakilere kıyasla

çok daha az oranda açık olarak verilmiştir. Bu noktada gazetelerin şüpheli konumundaki çocukların kimliklerinin verilmesi ile ilgili tutumunun ailelerinin kimliklerinin verilmesi konusunda da aynı olduğu düşünülmektedir. Her üç gazetede de hemen hemen aynı oranlar görülmektedir. Sadece *Cumhuriyet* gazetesinde şüpheli olarak yer alan çocukların hiçbirinin ailesinin kimliğinin açık verilmediği gözlenmiştir.

Haberlerde suç mağduru olarak yer alan çocukların fotoğrafları şüpheli çocukların fotoğraflarına oranla daha çok açık olarak verilmiştir. Şüpheli çocukların fotoğraflarının en çok gözleri kapalı olarak yayınlandığı görülmektedir. *Hürriyet* gazetesindeki oranlar genel oranlarla paralellik göstermektedir. *Cumhuriyet* gazetesinde çocuğun suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldığı haberlerin çoğunda fotoğrafın olmadığı gözlenmiştir. *Zaman* gazetesinde ise şüpheli konumundaki çocukların yer aldığı haberlerde çoğunlukla fotoğraf yayınlanmamıştır.

Suç mağduru ve şüpheli konumundaki çocukların fotoğrafının yayınlanması konusunda en hassas gazete *Cumhuriyet*'tir. Fotoğrafların açık olarak verilmesi ile gözleri ya da yüzü kapalı olarak verilmesi arasında çoğu zaman bir fark olmamaktadır. Çünkü bu tarz fotoğraflar çocuğun sosyal çevresi tarafından tanınmasını yeteri kadar engellemektedir. Haberde aileden birinin fotoğrafının açık olarak verilmesi de çocuğun kimliğinin rahatlıkla ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çocukların suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldığı haberlerde çocuk dışında ailesinin fotoğrafının nasıl verildiği önemlidir. Çoğu zaman haberlerde çocuğun fotoğrafının ve

rilmemesinin çocuklarla ilgili haberlerde uyulması gereken kurallara uygun olduğu düşünülmektedir. Fakat çocuğun fotoğrafının verilmeyip ailesinden birilerinin fotoğrafının açık olarak verilmesi çocuğun kimliğini ortaya çıkarmaktadır. Şüphesiz haberciler bu durumun farkındadırlar. Fakat yapılan çalışma sonucunda gerekli özenin gösterilmediği düşünülmektedir.

Çocukların suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldıkları ve aile ya da akrabadan birinin fotoğrafına yer verilen haberlerin tamamına yakınında fotoğrafın açık olarak verildiği tesbit edilmiştir. *Hürriyet* gazetesinde çocukların suç mağduru ve şüpheli olarak yer aldıkları haberlerde verilen aile ya da akraba fotoğraflarının tamamına yakını açık olarak yayınlanmıştır. *Zaman* gazetesinde ise çocukların şüpheli konumunda olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının yayınlandığı sadece 2 haber vardır. *Cumhuriyet* gazetesinde ise çocukların suç mağduru veya şüpheli olarak yer aldıkları haberlerde verilen aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafı yok denecek kadar azdır. *Cumhuriyet*'teki oranın düşük olması gazetenin çocuk haberleri ile ilgili duyarlılığının yanında konuya çok fazla yer vermemesinden de kaynaklanmaktadır.

Suç mağduru ve şüpheli çocukların ve ailelerinin kimlikleri ve fotoğrafları verilirken çok fazla özen gösterilmediği gözlenmiştir. Bu konuda en duyarlı gazetenin *Cumhuriyet* gazetesi olduğu tesbit edilmekle beraber gazetede çocuk haberlerine diğer gazetelere oranla daha az yer verildiği de gözardı edilmemelidir. Suç mağduru ve şüpheli konumundaki çocukların kimliklerinin ve fotoğraflarının açık ya da kısmen açık olarak yayınlanması, çocukların ailelerinin kimlik-

lerinin ve fotoğraflarının açık olarak verilmesi, çocuklar için olumsuz tanımlamaların yapılması çocukların ikincil olarak istismar edilmelerini beraberinde getirmektedir. Medyanın çocuklarla ilgili haberlere yer verirken özen göstermesi ve tarafsız davranması öncelikli olarak yerine getirilmesi gereken bir zorunluluktur. Özellikle çocukların mağdur ya da şüpheli olduğu durumlarda çocuğun ikinci bir kez hatta kimi zaman defalarca medyadaki haberler üzerinden istismar edilmesinin engellenmesi gerekmektedir. Özellikle çocuk istismarı ile ilgili haberlerde medya olayın önemini belirtmek isterken çoğu zaman yanlış ifadeler kullanmakta ve gereksiz detaylara yer vermektedir. Bu durum da istismara uğrayan çocukların medya tarafından ikincil bir istismara maruz kalmasını beraberinde getirmektedir.

Haberlerdeki konumu suç mağduru ya da şüpheli olan çocukların görüşlerine *Hürriyet* ve *Zaman* gazetesi az da olsa yer verirken *Cumhuriyet* gazetesi sadece çok az sayıda suç mağduru çocuğun görüşlerine yer vermiştir. Haberlerde çocukların çok büyük bir çoğunluğunun görüşlerine yer verilmemiştir. Bu durum haberlerin öznesi olarak yer alan çocukların aslında haberciler tarafından bir araç olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Amaç ise çocuğun haberin öznesi olması ve kendini ifade etmesi değil, çocuğun habere konu olan bir nesne gibi algılanarak haber değeri oluşturmasıdır. BMÇHS'nin 12. maddesine göre çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkı vardır. Bu nedenle çocuklarla ilgili haberlerde çocukların görüşlerine yer verilmelidir.

Çocuk dışında aile ya da akrabadan birisinin, üniformasız resmi görevlinin ve uzman ya da yetkili bir kişinin ifadesine yer verilen haberlerin hemen hemen yarısında çocuklar suç mağduru konumundadır. Öte yandan üç gazetede de çocukların şüpheli konumunda yer aldıkları haberlerde uzman ya da yetkili birisinin ifadesine yer verilmediği tesbit edilmiştir.

Gazetelerin konuyla ilgili nedenleri sorgulamayı tercih etmemiş olmaları, sadece çocuğun suç olgusu ile beraber anılmasının getirdiği haber değerini kullanarak yayın yaptıkları gözlenmiştir. Oysa habercilerin çocukların yer aldığı adli olaylarla ilgili yaptıkları haberlerde sadece sonuca odaklanmaları yanlıştır. Bu gibi durumlarda yapılması gereken, sebepleri sorgulamak ve çocukların suça itilmesini önleyici çalışmaların yapılması konusunda kamuoyunu teşvik etmek olmalıdır.

2005 yılında British Council'in BBC World Service Trust (WST) işbirliği ile medyanın toplumsal katılımdaki rolünü desteklemek amacıyla başlattığı ve 2006 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin ulusal ortak olarak yer aldığı "Medya ve Toplumsal Katılım" projesi kapsamında "Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu" hazırlanmıştır(2007). Proje kapsamında yürütülen bilimsel araştırmada farklı medya gruplarını temsilen seçilen dört ulusal gazetede bir yıl boyunca yayınlanan haberlerde farklı toplumsal grupların nasıl temsil edildiği içerik analizi tekniğiyle araştırılmış ve araştırma sonuçlarına göre daha dezavantajlı konumda olan grupların temsilinde sorun odakları tespit edilerek konuyla ilgili varolan meslek ilkelerinin geliştirilmesi gereği ortaya koyulmuştur. Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu'nu hazırlamak için Türki-

ye'nin yazılı ve görsel medya kuruluşlarına mensup önde gelen medya profesyonelleri (editörler, okur temsilcileri, gazeteciler, televizyoncular) ve ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri ile akademisyenlerin katılımıyla ilke geliştirme toplantıları yapılmıştır. Bu çalışma sonunda üç farklı kılavuz ortaya çıkmıştır: Bu kılavuzlar toplumda daha dezavantajlı konumda olan grupların medyada daha kapsayıcı ve adil biçimde temsil edilmesine yönelik genel ilkeleri içermektedir. Bunlardan biri de "Çocuk" başlıklı kılavuzdur ve medya kuruluşlarının çocuğa olumlu ve zarar vermeyecek yaklaşım biçimleri kullanmasını tavsiye etmektedir. Ayrıca medyanın, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan haklarının ihlalleri ile ilgili davranışlar karşısında yasal yaptırımlardan gücünü alan koruma girişimlerine ek olarak çocukların bedensel ve ruhsal refahlarının korunması ve geliştirilmesi için üzerine düşen bütün sorumlulukları iyi niyetle ve yüksek düzeyde yerine getirmeyi bir görev bilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Çocukların yaşadığı gerek kişisel gerek toplumsal sorunlarla ilgili yapılan haberlerin üzerinde özenle çalışılması gerekmektedir. Bu tür konuların medyada yer alması, toplumun konuya olan ilgisinin artması bakımından son derece önemlidir. Fakat konu çocuklarla ilgili olduğunda habere sadece tek bir açıdan yaklaşmak doğru değildir. Haberin verilmiş tarzı, haberin dili, kullanılan fotoğraflar, çocuğun kimliğinin verilmiş şekli ve bunun gibi detaylar üzerinde özenle durulmadan yapılan habercilik yanlış sonuçlar doğurmaktadır.

Başta aile olmak üzere toplumdaki tüm kurumlar çocuk üzerinde çeşitli derecelerde sorumluluk sahibidir. Kitle iletişim araçları da söz konusu sorumluluğu paylaşması ve taşınması beklenen kurumlardandır. Sahip oldukları güç alanıyla, toplumda ortak değer yargılarının yerleşmesini sağlayan yazılı ya da görsel iletişim araçlarından, haber üretim sürecinde, çocuk söz konusu olduğunda daha duyarlı bir yaklaşım beklenmektedir.

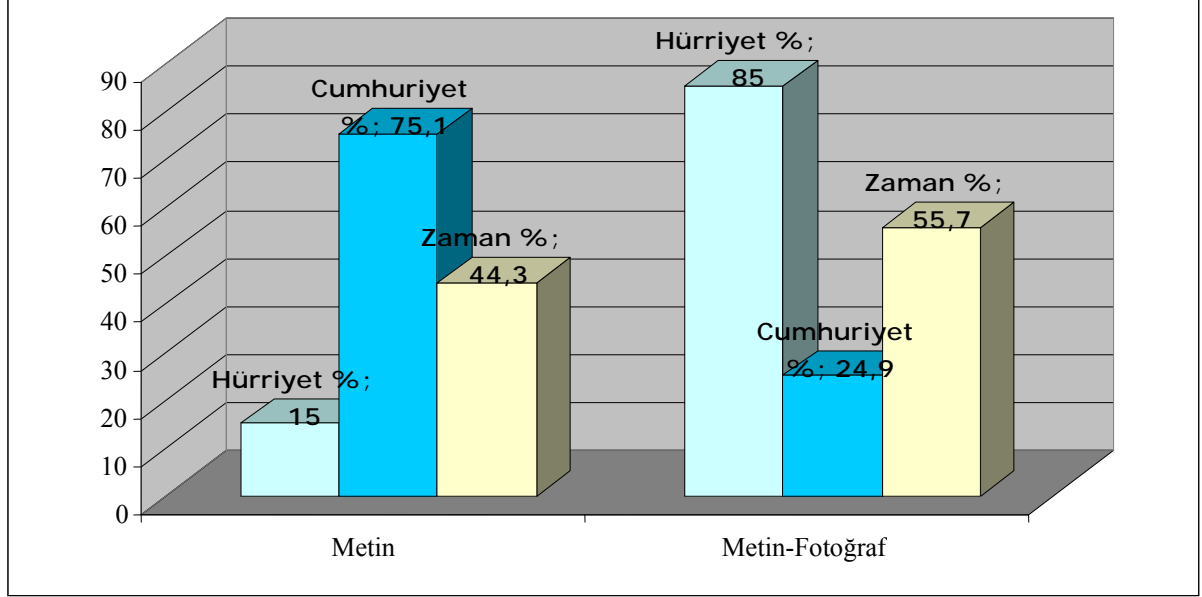
KAYNAKLAR

- Boulahanis J. G. & Heltsley M. J. (2004). Perceived Fears: The Reporting Patterns of Juvenile Homicide in Chicago Newspapers. *Criminal Justice Policy Review*, Vol. 15 No. 2, 132-160.
- Cheit, R. E. (2002). What hysteria? A systematic study of newspaper coverage of accused child molesters. *Child Abuse&Neglect*, Vol. 27, Issue. 6, 607-623.
- Collings, S. J. (2002). Unsolicited interpretation of child sexual abuse media reports. *Child Abuse&Neglect*, Volume. 27, Issue. 11, 1135-1147.
- Girgin A. (2003). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- İlgaz Büyükbaykal, C. & Büyükbaykal, G. N. (2006). Türkiye'deki Gazete Haberlerinde Çocuk. Ertürk, Y. D., Akkor Gül, A., Ulusoy Nalcioğlu, B. ve Pembecioğlu Öcel N. (Edited by), 2. *Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi "İletişimin Çocuğu Etkisi"* (571-586). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Evrim Yayınevi
- Küntay, E. (2001). Çocuk Dostu Kentler, F. Gümüšoğlu (Edited by), 21. *Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan* (315-321). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- British Council, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (2007). *Medya ve Çeşitlilik Kılavuzu*. İstanbul
- Moeller, S. D. (2002). A Hierarchy of Innocence-The Media's Use of Children in the Telling of International News. *Press/Politics*, Vol. 7, 36-56.
- Pfeiffer, C., Windzio, M. ve Kleimann, M. (2005). Media Use and its Impacts on Crime Perception, Sentencing Attitudes and Crime Policy. *European Journal of Criminology*, Vol. 2, 259-285.
- Rigel, N. (2000). *İleti Tasarımında Haber*. İstanbul: Der Yayınları.
- Selwyn, N. (2003). Doing IT for the Kids: Re-examining Children, Computers and the 'Information Society'. *Media, Culture&Society*, Vol. 25, 351-378.
- Şirin, M. R. (2006). *Dersimiz Çocuk*. İz Yayıncılık. İstanbul.
- UNICEF (2005). *The Media and Children's Rights*. UNICEF .

TABLolar VE ŞEKİLLER

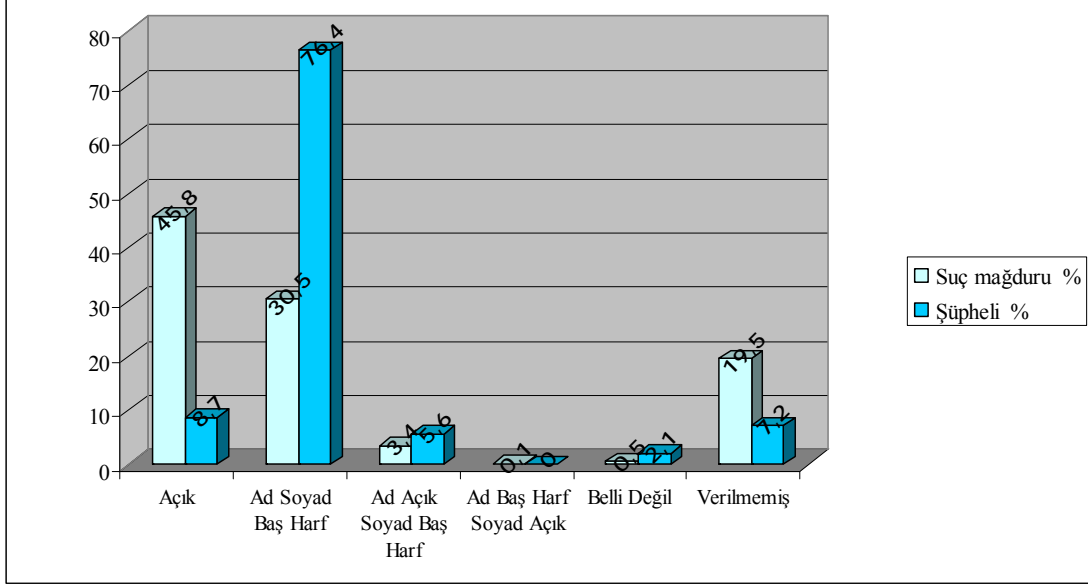
Şekil 1. Haberlerin sunum şeklinin gazetelere göre dağılımı

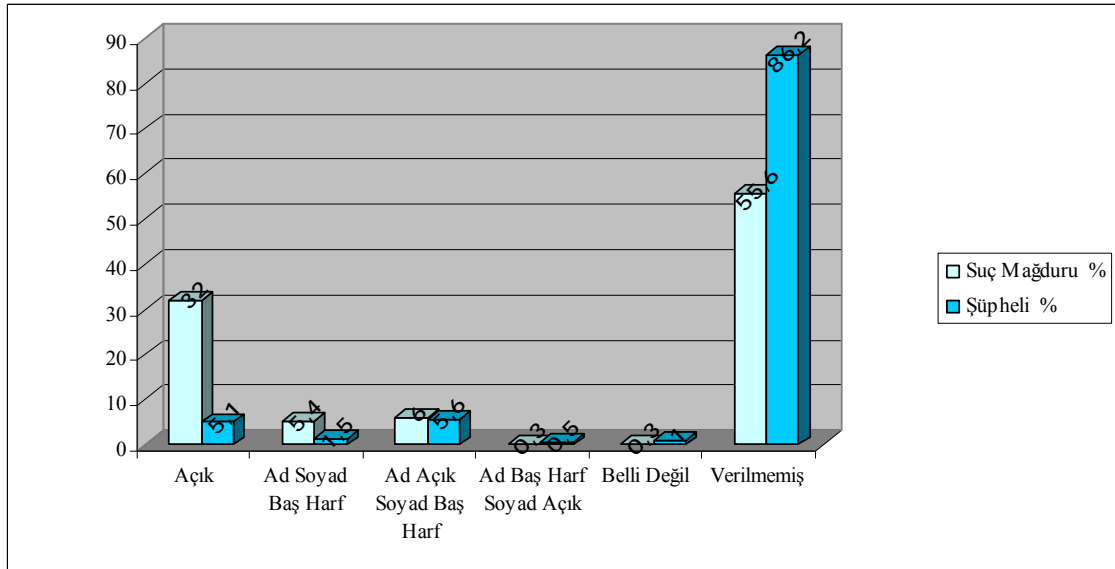
Tablo 1. Çocuğun haberdeki konumunun gazetelere göre dağılımı

Çocuğun Haberdeki Konumu	Hürriyet		Cumhuriyet		Zaman		Toplam	
	frekans	%	frekans	%	frekans	%	frekans	%
Suç Mağduru	399	51,8	177	49,2	207	42,3	783	48,3
Şüpheli	92	11,9	50	13,9	53	10,8	195	12
Toplam	770	100	360	100	489	100	1619	100

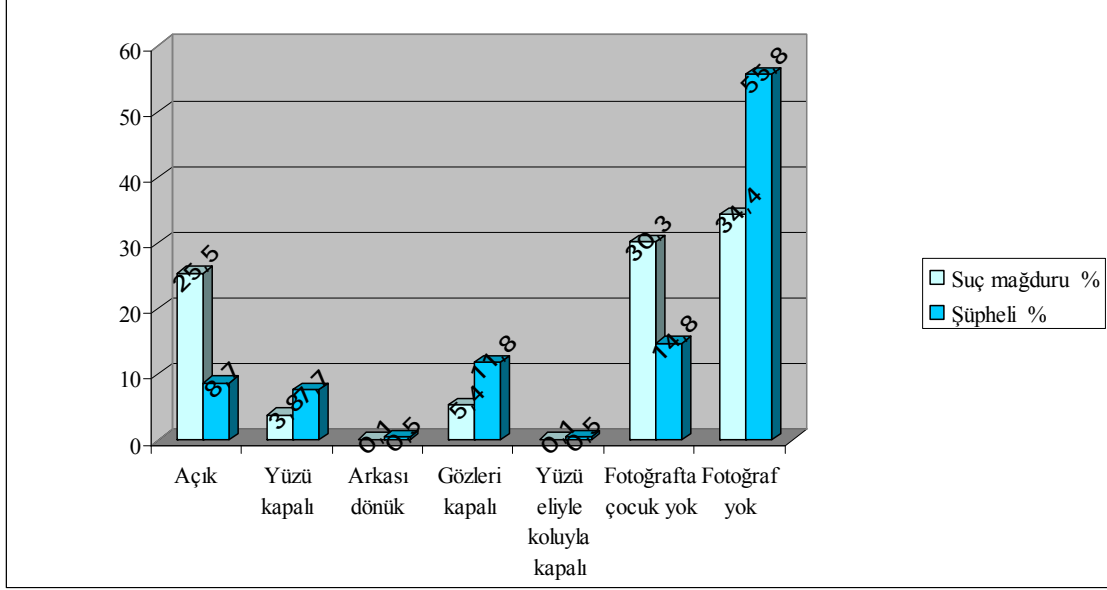
Şekil 2. Çocuğun suç mağduru ya da şüpheli olduğu durumda kimliğinin verilmiş şekli

Şekil 3. Çocuğun suç mağduru ya da şüpheli olduğu durumda ailesinin kimliğinin verilmiş şekli

Şekil 4. Çocuğun suç mağduru ya da şüpheli olduğu durumda fotoğrafının verilmiş şekli

Şekil 5. Çocuğun suç mağduru ya da şüpheli olduğu ve aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının verildiği haberlerde aile ya da akrabadan birilerinin fotoğrafının verilmiş şekli

